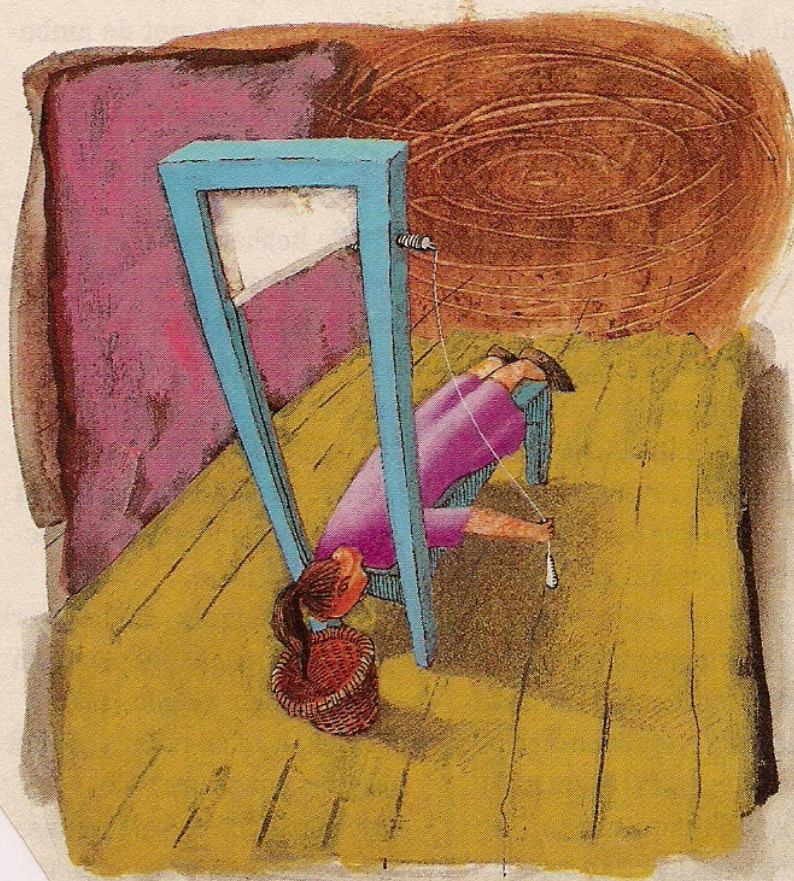

Nachtmerrie ►

Wat gebeurt er met een verpleegkundige die, vols-
trekt te goeder trouw, een
foute inschatting maakt en
een dag later moet horen
dat de patiënt is overle-
den? Verpleegkundige
Mathilde Bos maakte een
dergelijke gebeurtenis
mee en vertelt openhartig
over de donkere wolk die
nog steeds haar gedachten
verduistert. 30

De zwarte kanten van het beroep

Patiënten in moeilijke perioden van lichamelijke neergang, psychisch lijden of zelfs een naderend einde steunen, is één van de verpleegkundige kerntaken. Maar wat als je – volkomen te goeder trouw – een onomkeerbare verpleegkundige fout maakt en moet constateren dat je niet langer naast, maar lijnrecht tegenover diezelfde patiënt staat? Je wereld stort in en je hoofd dreigt één grote bioscoop te worden waarin de film van dit trauma onophoudelijk wordt afgespeeld. Verpleegkundige Mathilde Bos maakte zo'n traumatische gebeurtenis mee en vertelt haar persoonlijke verhaal in twee delen aan *Verpleegkunde nieuws*. Om toekomstige verpleegkundigen beter op de praktijk voor te bereiden. En om collega's die zich al jaren door schaamte geblokkeerd voelen te laten zien dat praten over deze voortdurend aanwezige zwarte wolk helpt.

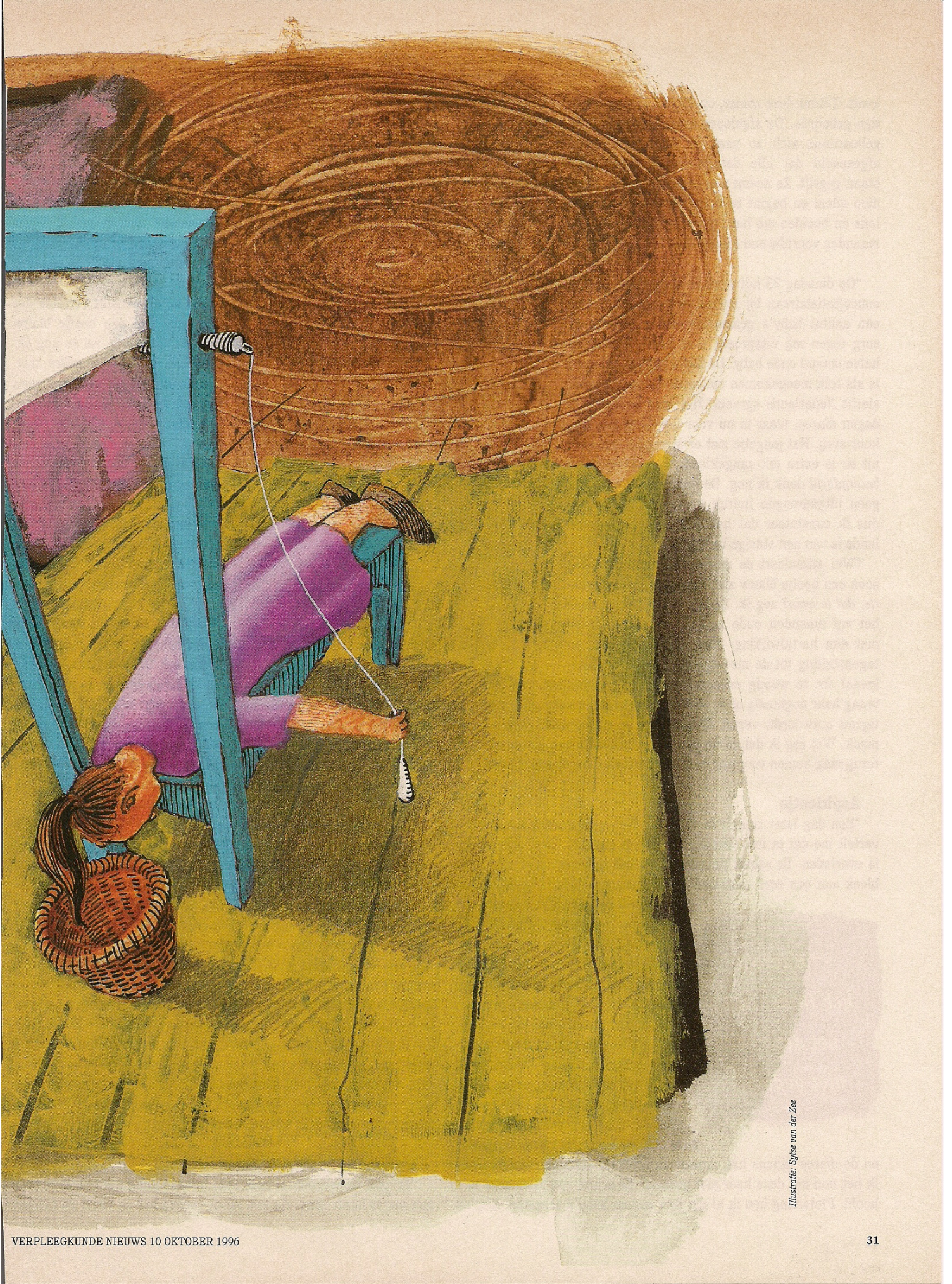
Door Ellen Danhof

Na een druk op de bel van een oud, licht chaotisch hoekhuis, wordt de deur geopend. In de opening staat een blonde vrouw in spijkerpak, die meteen na kennismaking een deur naar de bovenverdieping openslaat. Onder het hoge puntdak bevinden zich diverse hoeken en niveaus die door minuscule lampjes worden verlicht. Foto's, ansichtkaarten, reisboeken en posters creëren er een warme, haast mystieke sfeer. *Streef onbekommerd naar het ideale*, fluistert *Loesje* vanaf een ansichtkaart de argeloze bezoeker toe. Mathilde Bos (36), de bewoonster van deze ruimte, is parttime docent Verpleegkunde aan de Hogeschool Enschede en werkt in Utrecht als poolkracht in de psychiatrie en wijk.

Jarenlang genoot ze van de uurtjes als invaller op verschillende consultatiebureaus. Het bleek, samen met het werk op de PAAZ en haar docentenbaan dé ideale combinatie. Lesgeven was leuk, maar de nauwe band met de praktijk wilde ze niet ►

*“Openheid
van zaken
geven,
dat wil ik”*

Illustratie: Syljse van der Zee

kwijt. Tótdat deze zomer, op 23 juli, iets noodlottigs gebeurde. De afgelopen maanden heeft deze gebeurtenis zich zo vaak in Mathilde's hoofd afgespeeld dat alle details in haar geheugen staan gegrift. Ze neemt nog een slok koffie, haalt diep adem en begint te vertellen over de gevoelens en beelden die haar gedachten de afgelopen maanden voortdurend dirigeerden:

“Op dinsdag 23 juli werk ik als invaller op een consultatiebureau bij mij in de buurt. Ik heb al een aantal baby's gezien als een moeder haar zorg tegen mij uitspreekt over haar tweeënehalve maand oude baby. De tante van het jongetje is als tolk meegekomen omdat de Turkse moeder slecht Nederlands spreekt. Het kind heeft al vijf dagen diaree, maar is nu voor het eerst een dag koortsvrij. Het jongetje ziet er stevig en tevreden uit en is extra dik aangekleed. *Waarschijnlijk uit bezorgdheid* denk ik nog. De baby maakt absoluut geen uitgedroogde indruk en is niet afgefallen dus ik constateer dat het kind gewoon herstellende is van een stevige buikgriep.

“Wel attendeert de moeder me erop dat haar zoon een beetje blauw ziet om het mondje. *Verdorie, dat is waar!* zeg ik. Ze legt ook een link naar het vijf maanden oude neefje, een zorgenkindje met een hartafwijking. Haar kind is echter, in tegenstelling tot de meeste baby's met een hartkwaal die te weinig energie hebben om te drinken, erg fors. Ik vraag haar nogmaals of ze zich ernstig zorgen maakt. Als ze bevestigend antwoordt, vertel ik haar dat ik me oprecht géén zorgen maak. Wel zeg ik dat ze na een week, in plaats van een maand, al terug mag komen voor een nader onderzoek door de kinderarts.”

Aspirientje

“Een dag later rinkelt de telefoon. Het is de consultatiearts. Ze vertelt me dat er iets verschrikkelijks is gebeurd. De Turkse baby is overleden. Ik schrik ontzettend en ben ook verbaasd. Het kind bleek aan een zeer zeldzame hartafwijking te lijden. Cardiomiopathie, een dodelijke ziekte waarbij de hartspier langzaam afsterft. Er schijnt al van alles aan de hand geweest te zijn toen ik het jongetje zag. Ik heb naar een stervend kind gekeken en heb het niet gezien... Hád ik het maar bloot op de buik gelegd. Dan had ik kunnen constateren dat het geen kracht meer had om met de armpjes en beentjes te spartelen. Ik leg baby's altijd bloot op hun buik. Alleen deze keer niet omdat de zorg van de moeder en de diaree tijdens het consult zo centraal stonden. Wàárom heb ik het nou net deze keer niet gedaan? Er schiet van alles door m'n hoofd. Plotseling ben ik al die tien andere baby's vergeten, slechts

“Wàárom heb ik het nou net deze keer niet gedaan”

de blik van die forse, tevreden Turkse baby staat op mijn netvlies gebrand.

“Gelukkig hoor of voel ik op geen enkele wijze verwijten van de consultatiearts die me dit vreselijke nieuws meldt. Want God, wat ben ik op dit moment gevoelig voor de toon waarop iemand tegen me praat! Toen ik haar na dit consult vertelde dat de baby wel een beetje blauw om de mond zag, zei ze nog *oh, die had ik wel even willen zien*. Maar nu rept ze daar met geen woord over. De vaste verpleegkundige die inmiddels weer terug is, gaat direct naar het gezin toe en ook de arts toont meteen haar betrokkenheid aan de familie. Ook ik ben geneigd om onmiddellijk op mijn fiets te stappen. Ik wil naar het gezin toe te om hen te condoleren met dit enorme verlies, maar durf niet. Mijn eigen betrokkenheid voelt dit keer zo discutabel aan, daarmee wil ik de ouders niet belasten. *Ik kan daar toch niet*

zomaar op de stoep gaan staan? spookt het door m'n hoofd. Zeker niet als ik hoor dat de familie er kapot van is en mij verwijten maakt. Ze hadden zes jaar op dit kind gewacht en nu is het dood. 's Nachts om vijf uur hebben zij de huisarts nog gebeld omdat het kind zo ontroostbaar huilde, maar die schatte de situatie ook verkeerd in. Hij adviseerde de ouders om het kind een aspirientje te geven. Maar 's morgensvroeg was het al nagenoeg overleden.

“Mijn partner zegt *je zou het allemaal eens op moeten schrijven*. Ik doe het en merk dat dit heel rustgevend werkt. De druk in mijn hoofd om geen detail te mogen vergeten, verdwijnt als het eenmaal zwart op wit staat. Ook merk ik dat ik heel sterk de behoefte voel om verantwoording af te leggen. Tribunaal-achtige gedachten spoken door mijn hoofd. Openheid van zaken geven, dat wil ik. Het is heel vreemd om je eigen slachtofferschap te accepteren als je ook nog een beetje dader bent. Ik heb me nog nooit in zo'n gecompliceerde positie bevonden. Mag ik me eigenlijk wel slachtoffer voelen? Gelukkig reageren mijn huisgenoot, partner, vrienden en familie heel goed. Ik had het ook niet kunnen verdragen als ze waarom-heb-je-niet-vragen zouden stellen; dat heb ik zelf namelijk al duizend keer gedaan. Met een beschuldigende vinger nagewezen worden, dat moet echt heel traumatiserend zijn. Ik zeg tegen de vaste verpleegkundige dat de ouders mij anytime kunnen bereiken. Maar vervolgens ga ik wèl op vakantie.”

Droom

“Ik geef mezelf ook al heel snel toestemming om het weer *goed* met me te laten gaan. Na een groot verlies heb ik altijd de neiging

om zelf het leven heel erg te voelen. Ook nu voel ik dat en heb ik sterk de behoefte om me mooi op te poetsen, uit te gaan en te flaneren. Het vreemde is alleen dat ik op dit moment wel heel gevoelig ben voor hoe anderen over me denken. Voor het eerst neem ik sociale controle oprecht serieus. Stel dat ik die ouders tegen het lijf loop, of de tante? Ik zou niet willen dat zij denken dat het mij allemaal niets doet. Maar als ik zelf slachtoffer ben, dan bepaal ik wanneer het weer goed met mij gaat. Dan maakt het me niet uit wat anderen vinden en nu ben ik daar plotseling heel onzeker over. Mag je je wel mooi oppoetsen? Kan je met goed fatsoen wel uitgaan? En mag je wel op vakantie als er net zoiets vreselijks is gebeurd?"

"Het beeld dat ik constant voor ogen heb, is een heel stil plaatje met vier mensen die om de stevige Turkse baby op het kussen heenstaan. Hun bezorgdheid en mijn, ietwat onhandige, niet delen van hun zorg. Ik slaap over het algemeen goed, maar wordt

's morgens wakker met een moe en zwaar gevoel in m'n hoofd. Er is iets, iets ergs. Maar ik weet niet meer wat. Twee keer droom ik raar. In één droom stapt een woedende vader het consultatiebureau binnen. Hij is furieus over het feit dat wij zo slordig zijn geweest om hem een uitnodiging voor het peuterbureau te sturen, terwijl we wisten dat zijn kind is overleden. In een andere droom zwelt een kind op waarna het als een soort zeppelin opstijgt."

"Ondanks deze dromen en andere narigheid heb ik toch een goede vakantie. Dit verdriet draag ik daarbij als een soort zwarte wolk met me mee, maar ik ben vrij snel af te leiden en merk na een week dat ik het ook weleens even vergeet. Ik raak niet in een zware depressie, maar voel wel een heel sterke betrokkenheid naar de familie toe waar ik geen kant mee opkan. Als ik mijn verhaal tegen collega's vertel, blijkt dat ik niet de enige ben die in deze situatie verzeild is geraakt. Sommigen bekennen hun eigen *geheim*. Anderen vallen ineens stil."

Geheim

"Een week na de gebeurtenis, zit ik mijn ontslagbrief te schrijven. Ik voel me zo opgesloten in mijn eigen situatie dat ik het nodig heb om een daad te stellen. Als invaller werk ik steeds op andere plaatsen in de wijk, dus niemand zal het opmerken. *Als je het verpleegkundige beroep kiest, wil je naast mensen staan. Het gaat buiten alle fantasie om om tegenover hen te staan* denk ik terwijl ik mijn ontslagbrief schrijf. Ik denk zelfs dat dit één van de belangrijkste redenen is waarom verpleegkundigen met hun werk stoppen. Praat je er niet over, dan zal er altijd een stukje van jezelf *niet meer meegenieten* omdat je een akelig geheim, *een stukje bevroren leed* verborgen

Verpleegkundigen die net als Mathilde Bos een zeer traumatiserende gebeurtenis hebben meegemaakt waarna zij psychisch in de problemen zijn gekomen, kunnen hun persoonlijke verhaal (in beknopte versie) aan *Verpleegkunde nieuws* schrijven. Een aantal van deze mensen zullen, mits ze daar zelf behoefte aan hebben, eveneens worden benaderd voor een diepte-interview over hun ervaring, de betekenis van hun psychotrauma en de wijze waarop zij met deze specifieke emotionele problemen omgaan.

houdt. Sommige mensen hebben mij ervoor gewaarschuwd om niet te open te zijn, terwijl ik denk *laat ze maar komen*. Het kan zijn dat de ouders een klacht indienen en ik voor de Inspectie moet verschijnen. Maar ik heb toch niets te verbergen?"

Schaamte

"Door deze gebeurtenis word ik ook heel sterk herinnerd aan een voorval dat zo'n vijftien jaar geleden plaatsvond. Ik was goed en wel gediplomeerd en werkte als verpleegkundige op een gesloten afdeling in de psychiatrie. Ik had dienst met een oudere verpleegkundige die over een jongen met paniekstoornissen

die net uit de separeer was opmerkte *Bas wil een stukje wandelen, wat denk jij?* Ik zei *waarom niet?* en Bas ging. Tijdens de overdracht riep een andere collega geschokt *Bas is nog veel te labiel, die had helemaal niet weggemogen!* Intussen zat hij een verdieping hoger thee te drinken toen een verpleegkundige van die afdeling zei *ze zoeken je beneden, ik zou als ik jou was maar snel teruggaan.*

Waarschijnlijk schrok hij daar zo van dat hij zich met z'n hoofd naar beneden van het balkon stortte. Bas was op slag dood. Het was echt een verpleegkundige fout, maar godzijdank niet op mijn initiatief. Bas leed aan paniekstoornissen dus je wist dat hij impulsief kon handelen. Soms heb je bij patiënten het gevoel dat het zo moest zijn. Maar bij Bas had ik dat helemaal niet. Hij maakte een rottijd door waarbij wij tijdelijk een stukje verantwoordelijkheid van hem over moesten nemen. Zijn ouders beschuldigden de instelling destijds en wilden ons niet bij Bas zijn begrafenis hebben.

"Een andere suïcide waar ik nu veel aan terugdenk, is die van een oudere man. Ik hoorde als gediplomeerde het water klateren in de douche, maar er klopte iets niet. Als iemand niet op de *gewone* manier onder de douche staat, dan hoor je dat aan de manier waarop het water klatert. Ik vertrouwde het niet en was zo bang dat ik mijn collega riep. Dit was een hele jonge leerling. Hij ging kijken en bevestigde dat het inderdaad die man was en hij zich had opgehangen. Achteraf was het meest traumatiserende voor mij dat ik als gediplomeerde toen wegliep en hem als leerling bij het lijk achterliet. Ik deed alsof ik dat heel normaal vond, maar durfde mijn excuses uit schaamte niet meer aan te bieden. Ik durfde wel aandacht te vragen voor mijn gevoelens over die suïcide, maar niet voor het feit dat ik zo oncollegiaal was geweest."

"Deze gebeurtenis deed en doet me mezelf sterk afvragen of het nou de ingrijpende gebeurtenissen zijn die me zo diep raken, of mijn eigen aandeel daarin? Het scheelt nogal, zo moest ik constateren, of je zelf een aanwijsbare fout hebt gemaakt, of niet. Na die suïcide in de douche heb ik ervoor gezorgd dat ik nooit meer nachtdiensten hoefde te draaien. En ook nu heb ik een soortgelijk *ritueel* nodig: ik stop met werken op het consultatiebureau. Ik ben veel te bang dat ik nieuwe fouten maak of die mensen weer tegenkom. Gelukkig wonen zij niet te dichtbij. Maar als ze hier in de straat hadden gewoond, dan had ik voor mijn gevoel echt moeten verhuizen. Een dagelijkse confrontatie zou ik nooit aankunnen." ◀